

Dušan KOVÁČ, *Dějiny Slovenska: Bez mýtů a legend*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2024, 608 s. ISBN 978-80-7422-929-9.

Nové dějiny Slovenska zasloužilého slovenského historika Dušana Kováče čítají více jak 500 stran textu. Nejedná se ale o text zcela nový, kniha je přepracovaná a rozšířenou či chcete-li aktualizovanou verzí stejnojmenné knihy, která vyšla už v 90. letech 20. století.¹ Jedná se o shrnující a průřezovou publikaci, která přehledně a mnohdy s výrazným nadhledem glosuje dějiny slovenského území od nejstarších dob až po dnešek. Konstatování „po dnešek“ je skutečně namístě, neboť Kováč dovádí své vyprávění až do redakční uzávěrky textu, tedy do konce roku 2023.

Kniha je rozdělena do 20 různě obsáhlých a do různé hloubky jdoucích kapitol. Podávají výklad v zásadě chronologický, drobné exkurzy do kulturních témat jako je literatura, malířství, film, hudba (a umění obecně) jsou pojednány v zásadě výčtově a telegraficky a jsou spíše určitým, často poměrně neorganickým, přívěskem okolního textu než samostatným vyprávěním.

Přes nepopiratelnou fundovanost výkladu vnímám v textu několikero úskalí. Tím prvním je obsahová nevyváženost. Z cca 500 stran čistého textu zaujímá výklad od nejstarších dob do konce 18. století (tedy drtivou většinu známé historie) pouhých 100 stránek, zbylá dvě a kus století dostala přidělen čtyřikrát větší prostor. Jistá nevyváženost v takovýchto rozsáhlých syntetických dílech je dílem pochopitelná, neboť vždy odráží zájem konkrétního autora, v tomto případě o 19. a 20. století, vyvolává však širší otázku po smyslu velkých syntéz psaných jedním autorem. Není jisté cílem je šmahem odsoudit, spíše identifikovat úskalí, která s sebou taková práce nese. Ukazuje se jako velmi obtížné, orientovat se v dnešní mnohdy až extenzivní textové produkci, byť jen v určitém dějinném směru či období, natož pak v celém toku dějin. Za zdařilý příklad takového přístupu je možné považovat např. *Dějiny Španělska* Jiřího Chalupy, které vyšly před několika lety ve stejné edici, tedy *Dějiny států*.² Nevyváženost obsahu vynikne ještě více, pokud konstatujeme, že období po 2. světové válce (kap. 12–20), tedy posledních 80 let, zabírá více než 200 stránek, což je více než třetina (!) celé knihy.

S koncepcí knihy souvisí i můj druhý bod, který není ani tak výtkou jako spíše zamyšlením či otázkou. Nakolik je vhodné (účelné, možné?) zařazovat do historických monografií pasáže o nejnovějších dějinách, resp. o současnosti, řekněme posledních 30 let? Je mi jasné, že něco může být požadavkem nakladatele či zvyklostí dané edice. Přesto je na místě se ptát,

1 Dušan KOVÁČ, *Dějiny Slovenska*, Praha 1998 (další stejná nebo doplněná vydání vycházela v letech 1999, 2002, 2010, 2011). Současně vycházela ve stejném nakladatelství i původní slovenská verze.

2 Jiří CHALUPA, *Dějiny Španělska*, Praha 2017. Viz také v zásadě pochvalnou recenzi Pavla Marka in *Theatrum historiae* 22, 2018, s. 234–237.

zda takto „čerstvé“ dějinné úseky, u nichž prozatím neproběhl, a v zásadě ani proběhnout nemohl, primární pramenný výzkum je možné do tohoto typu knih zařadit v takovém rozsahu a podrobnosti (zde více než 100 stran, tedy pětina textu). Jedná se tedy ještě o historickou práci? Není tento výzkum spíše otázkou politologie? A pokud budeme trvat na historickém bádání, nebylo by lepší zapojit orální historii? Bez toho totiž poslední část knihy přes všechnu snahu působí spíše jako osobní vzpomínky a osobní pohled autora, který samozřejmě dobu od 90. let intenzivně prožíval, než jako historická práce. Je třeba na to upozornit o to více, když kniha neobsahuje standardní poznámkový aparát. Což opět není myšleno jako výtka, i když je pravdou, že i některé knihy ze stejné ediční řady poznámkovým aparátem disponují.³

Dalším výrazným nedostatkem, který však nejde na vrub autora, je formální úprava textu a samotný překlad. Sluší se dodat, že s novým vydání došlo i k novému kompletnímu překladu. Nakolik se jedná o šťastné rozhodnutí, nechť posoudí každý čtenář sám. Velké množství gramatických chyb a překlepů se stalo v poslední době nepěkným zvykem, za kterým často stojí naprosto nedostatečná nebo přímo absentující práce jazykové a technické redakce. Jen tak je možné vysvětlit množství chybějících či naopak přebývajících čárek, teček, písmen, slov, a dokonce rovnou celých stran (strany 449–454 jsou chybou sazby zpřeházené, nenavazují jedna na druhou). Závažnější jsou chyby v překladu, což je v překladu ze slovenštiny (!) více než zarážející. Některé jsou jen úsměvné – např. poslovenšťování českých nebo naopak čechizace slovenských slov, nejednotnost v psaní českých a slovenských vlastních jmen a názvů. Tak se vedle sebe objevuje Pavol Jozef Šafárik a Pavel Josef Šafařík; autor si sice při první zmínce na s. 110 stanovuje, že bude používat českou verzi jména, i nadále je ale používání nejednotné,⁴ příslušné rejstříkové heslo je rovněž ve slovenštině. Stejně tak v češtině běžně pro sametovou revoluci v roce 1989 nepoužíváme výraz „něžná revoluce“, který je naopak typický pro slovenštinu. Jiné překladové chyby jsou již dle mého soudu závažnějšího rázu a často mohou věci neznalému čtenáři zkomplikovat pochopení textu. Když se tedy na s. 160 uvádí, že „[p]o jednáních s uherskými politiky vyjmenoval František Josef uherskou vládu [...]“, čtenář marně očekává výčet členů této vlády. Místo toho se dozví prosté konstatování, že tato vláda byla jmenována. Slovenské sloveso *vymenovať* totiž na rozdíl od svého českého ekvivalentu může znamenat oba významy, tedy jak *vyjmenovat* ve smyslu výčtu, tak i *jmenovat* někoho do funkce. Tato chyba se v textu objevuje na několika místech opakovaně, takže se zcela jistě nejedná jen o prostý překlep. Stejně tak v češtině nekorunujeme někoho *za* krále, ale *na* krále, případně

3 Namátkově vybírám: Theodore W. MOODY – Francis X. MARTIN a kol., *Dějiny Irska*, Praha 2012³ poznámkový aparát obsahuje. Jiné svazky nikoli, např. Giuliano PROCACCI, *Dějiny Itálie*, Praha 1997; Jan KLÁPŠTĚ – Ivan ŠEDIVÝ (eds.), *Dějiny Česka*, Praha 2019.

4 Viz např. v popisku obrázku na s. 132.

králem (např. s. 161). Takových a podobných překladatelských lapsů je kniha bohužel plná a není účelem je zde všechny vyjmenovat. Vypovídají nejen o nedostatečné redakční práci, ale také zřejmě – a to je nejsmutnější – o nedostatečných znalostech překladatele v oblasti jazyka i historických reálií.

Výše uvedené výtky by neměly být chápány jako odsuzující. Kniha je rozhodně dobře zpracovanou syntézou, kterou jistě ocení všichni zájemci o prvotní úvod do problematiky, zejména pak pro období 19. a první poloviny 20. století. Vzhledem k jazykové blízkosti je možné rovněž doporučit originální znění, které vyšlo ve stejném roce v Nakladatelství Lidové noviny.⁵

Mgr. Filip Vávra, Ph.D.

Ministerstvo vnitra České republiky

vavrafil@seznam.cz

ORCID: 0000-0003-2173-257X

5 Dušan KOVÁČ, *Dejiny Slovenska*, Praha 2024.